

UPPSALA
UNIVERSITET

Fullmakt

Terminskurs 2
Juridiskt grundår

Laila Zackariasson

UPPSALA
UNIVERSITET

Aktörer och rättsliga relationer vid fullmakt

Aktörer

fullmaktsgivaren: den *för vars räkning* en rättshandling företas, t.ex. försäljning av kläder i en butik (FG)

fullmäktigen: den som *företar* rättshandlingen (FM)

tredje man: den som fullmäktigen rättshandlar med, *motparten*, t.ex. den som köper kläder i FG:s butik (TM)

Rättsliga relationer

fullmaktsgivaren $\longleftrightarrow$ fullmäktigen $\longleftrightarrow$ tredje man
 $\longleftrightarrow$

- 1) det *inre* rättsförhållandet mellan FG och FM:
ett uppdrag, en anställning el.dyl.
- 2) det *yttre* rättsförhållandet mellan FG och TM;
uppstår genom FM:s rättshandlande med TM
- 3) inget rättsförhållande mellan FM och TM
- falsus procurator: AvtL 25 §

Jämför andra rättsliga relationer vid kommission!

UPPSALA
UNIVERSITET

Självständig och osjälvständig fullmakt

Självständig fullmakt

Fullmakten grundar sig på ett *yttre faktum* som *härrör från FG* och är *uppfattbart för TM*;

➡ fullmakten har en ”självständig tillvaro”

Exempel:

- skriftlig fullmakt
- fullmakt genom meddelande från FG till TM
- kungörelsefullmakt

UPPSALA
UNIVERSITET

Osjälvständig fullmakt

Fullmakten grundar sig på ett *internt meddelande* från FG till FM (ej till TM);

➡ fullmakten har ingen självständig tillvaro (inget yttre faktum som TM kan hålla sig till)

Exempel:

- muntligt uppdrag
- uppdrag framfört i brev från FG till FM, förutsatt att brevet inte är avsett att visas upp för TM

Kallas ibland *uppdragsfullmakt*

UPPSALA
UNIVERSITET

Aktiv och passiv fullmakt

Aktiv fullmakt

Fullmakt att *företa rättshandlingar* för FG:s räkning, t.ex. sluta avtal med avtalsverkningar för FG

Exempel:

B säljer en moped till C för A:s räkning.

→ A blir att betrakta som säljare och får ett säljaransvar mot C

UPPSALA
UNIVERSITET

Passiv fullmakt

Fullmakt att företräda FG vid rättshandlingar som företas mot FG – att *ta emot rättshandlingar* – t.ex. en betalning, uppsägning, reklamation

AvtL 26 §

Exempel:

B har fullmakt att ta emot betalning från C för A:s räkning. C betalar till B

→ C blir befriad från sin skuld till A även om B förskingar pengarna

UPPSALA
UNIVERSITET

Grundregel om fullmaktsgivarens och tredje mans bundenhet

AvtL 10 § 1 st.

Den, som åt annan givit fullmakt att sluta avtal eller eljest företaga rättshandlingar, varder omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom rättshandling, som fullmäktigen inom fullmaktens gränser företager i fullmaktsgivarens namn.

Rekvisit för bundenhet

- 1) FM:s rättshandling ligger *inom fullmaktens gränser*
- 2) Rättshandlingen företas *i FG:s namn*

UPPSALA
UNIVERSITET

Skillnaden mellan fullmäktigens behörighet och fullmäktigens befogenhet

(Fullmaktens gränser = behörighetens gränser)

Behörighetens gränser = gränser för vad FM *kan* göra med bindande verkan för FG

Befogenhetens gränser = gränser för vad FM *får* göra med bindande verkan för FG

Befogenhetens omfattning (gränser)

Avgörande är vad FG har gett FM fog att uppfatta som innehållet i sitt uppdrag

UPPSALA
UNIVERSITET

Behörighetens omfattning (gränser)

1) Vad som ligger inom befogenheten

PLUS

2) Vad FG genom yttre för TM uppfattbara faktorer har gett TM fog att uppfatta att FM har rätt att göra med bindande verkan för FG

(t.ex. genom innehållet i en skriftlig fullmakt)

Illustration:

B:s **behörighet**: att köpa grävmaskin åt A
enligt skriftlig fullmakt

B:s **befogenhet**: att köpa
grävmaskin åt A för högst två
miljoner kronor

UPPSALA
UNIVERSITET

Kan fullmaktsgivaren undgå bundenhet vid ett befogenhetsöverskridande?

AvtL 11 § 1 st.

Har fullmäktigen vid företagande av rättshandling handlat i strid mot särskilda inskränkande föreskrifter av fullmaktsgivaren, vare rättshandlingen ej gällande mot denne, såframt tredje man insåg eller bort inse, att fullmäktigen sålunda överskred sin befogenhet.

Alternativa rekvisit för att FG ska *undgå* bundenhet

- 1) TM *insåg* befogenhetsöverskridandet (subjektiv ond tro)
eller
- 2) TM *borde ha insett* befogenhetsöverskridandet
(objektiv ond tro)

UPPSALA
UNIVERSITET

AvtL 11 § 1 st. e contrario

Om TM *varken insåg eller borde ha insett* att FM överskred sin befogenhet, kan FG inte undgå bundenhet genom att hänvisa till de särskilda instruktionerna

⇒ FG blir då bunden, om rättshandlingen ligger inom FM:s *behörighet*

UPPSALA
UNIVERSITET

Behörighet och befogenhet vid osjälvständig fullmakt

AvtL 11 § 2 st.

Är fullmakten av sådan beskaffenhet, som i 18 § avses, vare rättshandling, som fullmäktigen med överskridande av sin befogenhet företagit, icke gällande mot fullmaktsgivaren, ändå att tredje man var i god tro.

AvtL 18 §

Fullmakt, som grundar sig allenast å fullmaktsgivarens meddelande till fullmäktigen...

UPPSALA
UNIVERSITET

Jämför från genomgången ovan...

Behörighetens omfattning (gränser)

1) Vad som ligger inom befogenheten

PLUS

2) Vad FG *genom yttre faktorer* har gett TM fog att uppfatta att FM har rätt att göra ---

Befogenhetens omfattning (gränser)

Vad FG har gett FM fog att uppfatta som innehållet i sitt uppdrag

Men... vid fullmakt enligt 18 §, *osjälvständig fullmakt*, finns inga yttre faktorer från FG som kan ge TM fog för viss uppfattning; endast *uppdraget* existerar

UPPSALA
UNIVERSITET

Slutsats

Vid osjälvständig fullmakt bestäms FM:s behörighet av *samma faktorer* som FM:s befogenhet: vad FG har gett FM fog att uppfatta som innehållet i sitt uppdrag

Behörigheten = befogenheten

Logik (vid osjälvständig fullmakt)

1) Om befogenheten överskrids, överskrids även behörigheten, och...

2) om behörigheten överskrids, blir FG inte bunden, även om TM är i god tro (10 § 1 st.)

⇒ FG blir inte bunden om befogenheten överskrids, även om TM är i god tro (11 § 2 st.)

UPPSALA
UNIVERSITET

Kan fullmaktsgivaren bli bunden trots ett behörighetsöverskridande?

AvtL 10 § 1 st.

Den, som åt annan givit fullmakt att sluta avtal eller eljest företaga rättshandlingar, varder omedelbart berättigad och förpliktad --- genom rättshandling, som fullmäktigen inom fullmaktens gränser företager i fullmaktsgivarens namn.

Huvudregel

FG blir *inte bunden* om behörigheten överskrids, AvtL 10 § 1 st. e contrario

UPPSALA
UNIVERSITET

Ratihabition

FG kan *ratihabera* (godkänna) rättshandlingen och därigenom bli bunden

En ratihabition kan ske

- a) uttryckligen, eller
- b) genom en konkludent handling

Effekt av ratihabition

Rättshandlingen blir bindande för FG – och får samma effekt för TM – som om behörigheten inte hade överskridits (ex tunc)

UPPSALA
UNIVERSITET

Handelsbalken 18 kap. 3 § (AvtL 27 § 3 st.)

Lagtext

Handlar syssloman oredligt... svare till all skada...

Vare och den, som fullmakt gav, saklös i allt, vad syssloman utom hans ombud eller vilja, av annan lånt, eller med någon slutit haver, *utan att det vises, att det honom till nytta använt är* (min kursivering).

= viss plikt för FG att ersätta TM för prestation som har använts *till FG:s nytta*

= ett sätt att undvika s.k. *obehörig vinst* för FG

Handelsagenturlagen 18 §

Under vissa förhållanden bundenhet genom passivitet

UPPSALA
UNIVERSITET

Kan tredje man bli bunden trots ett behörighetsöverskridande?

Huvudregel

TM blir *inte bunden* om behörigheten överskrids,
AvtL 10 § 1 st. e contrario

Fullmaktsgivarens ratihabition

Om FG ratihaberar FM:s rättshandling, blir TM
bunden,...

Tredje mans frånträde

men om TM frånträder avtalet *innan ratihabition har skett*, uppstår ingen bundenhet

UPPSALA
UNIVERSITET

Exempel:

B säljer A:s el-cykel till C utan att vara behörig att göra det. C ångrar köpet och blir glad när han får veta att B inte var behörig, men A tycker att B har gjort henne en tjänst och vill stå fast vid försäljningen

Blir C bunden av köpet?

Det beror på vem som hinner först...

Om A ratihaberar före C:s frånträde, blir C bunden

Om C frånträder före A:s ratihabition, blir C inte bunden

UPPSALA
UNIVERSITET

4) Tredje mans plikt att invänta ratihabition

- Om TM *var medveten om* att FM överskred sin behörighet, måste TM *under skälig tid* invänta ratihabition
- Ratihabition inom skälig tid leder till avtalsbundenhet

Jfr anbud med skälig acceptfrist, AvtL 3 §

UPPSALA
UNIVERSITET

Rättshandling i fullmaktsgivarens namn

AvtL 10 § 1 st.

Den, som åt annan givit fullmakt att sluta avtal eller eljest företaga rättshandlingar, varder omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom rättshandling, som fullmäktigen inom fullmaktens gränser företager i fullmaktsgivarens namn.

Rekvisit för bundenhet

- 1) FM:s rättshandling ligger *inom fullmaktens gränser*
- 2) Rättshandlingen företas *i FG:s namn*

UPPSALA
UNIVERSITET

Rekvisitet ”i fullmaktsgivarens namn”

Fullmäktigen uppträder på ett sådant sätt att den, gentemot vilken rättshandlingen företas, får klart för sig att rättshandlingen ska grunda ett rättsförhållande mellan honom och den person, för vars räkning fullmäktigen är verksam, så att det är till denne han har att hålla sig, om han vill göra gällande sina rättigheter på grund av rättshandlingen (ungefärligt citat ur NJA II 1915)

Alltså:

- 1) Genom FM:s agerande
- 2) får TM klart för sig
- 3) att ett rättsförhållande grundas med FG (ej FM)

⇒ Rättshandlingen sker i FG:s namn

UPPSALA
UNIVERSITET

Osäkra fall

I allmänhet får en mellanman anses ha rättshandlat i eget namn – en presumption

Vad gäller då?

- Det är fråga om kommission!
- TM och MM blir omedelbart berättigade och förpliktade mot varandra
- TM får inga rättigheter mot HM
(undantag i KommL 25 §)
- TM får inga förpliktelser mot HM
(men HM kan få rätt att överta MM:s
rättigheter mot TM, se KommL 27–30 § §)

MM kallas kommissionär och HM kommittent!

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad krävs för att presumptionen ska brytas?

Relevanta frågor

- Hur viktigt är det för en genomsnittlig part (TM) att vid den här typen av rättshandling veta vem som är motpart?
- Vad är brukligt och rimligt?

Höga krav på klargörande om det är viktigt att veta vem motparten är

Jämför:

- *köp av glass för 20 kr*
- *beställning av vägarbete för 10 miljoner kr*

UPPSALA
UNIVERSITET

Formkrav i vissa fall

Huvudregel

Inga formkrav för fullmakt

Undantag enligt AvtL 27 § 2 st.

Köp, byte eller gåva av *fast egendom*:

skriftlig fullmakt krävs

(underskriven!)

UPPSALA
UNIVERSITET

Mer om självständiga fullmakter

Fullmakten grundar sig på ett *yttre faktum* som *härrör från FG* och är *uppfattbart för TM*

Behörigheten omfattar (utöver befogenheten):

Vad FG genom yttre för TM uppfattbara faktorer har gett TM fog att uppfatta att FM har rätt att göra med bindande verkan för FG = ett skydd för TM

TM skyddas däremot *inte* såvitt avser *existensen* av ett yttre fullmaktsgrundande faktum, som härrör från FG.

→ En *förfalskad* fullmakt saknar verkan som fullmakt, även om TM är i god tro

UPPSALA
UNIVERSITET

Olika former av självständig fullmakt

1) Skriftlig fullmakt, AvtL 16 §

Sådan skriftlig handling, som utges till FM för att innehas av FM och företes för TM

- TM behöver inte ha tagit del av den

2) Direktmeddelad fullmakt, AvtL 13 §

Muntligt eller skriftligt meddelande direkt till TM

3) Kungörelsefullmakt, AvtL 14 §

Allmänt kungjord fullmakt, t.ex. i tidning

- TM behöver inte ha tagit del av den

4) Allmän ställningsfullmakt, AvtL 10 § 2 st.

5) Tillitsfullmakt; tillitsgrundad fullmakt; speciell ställningsfullmakt

UPPSALA
UNIVERSITET

Allmän ställningsfullmakt

AvtL 10 § 2 st.

Där någon såsom anställd i annans tjänst eller eljest i följd av avtal med annan intager en ställning, varmed enligt lag eller sedvänja följer viss behörighet att handla å dennes vägnar, anses han hava fullmakt att företaga rättshandlingar, som falla inom gränserna för denna behörighet.

Rekvisit

- 1) FM intar viss *ställning*,
- 2) till följd av *avtal* med FG, och
- 3) med ställningen följer *enligt lag eller sedvänja* viss behörighet

UPPSALA
UNIVERSITET

Allmän ställningsfullmakt kan *kompletteras* med annan fullmakt.

Inskränkande föreskrifter kan inte begränsa FM:s *behörighet* – som följer av lag eller sedvänja – utan endast FM:s *befogenhet*

➡ De inskränkande föreskrifterna har verkan bara mot TM som *insåg eller bort inse* befogenhetsinskränkningen

NJA 1992 s. 168: Platschef i leasingföretag ansågs enligt sedvänjan i branschen inte behörig att sluta avtal om leasing för företagets räkning

NJA 2001 s. 191: Chefstjänsteman i bank ansågs genom ställningsfullmakt behörig att ingå avtal om begränsning av en borgensförbindelse

UPPSALA
UNIVERSITET

Tillitsfullmakt; tillitsgrundad fullmakt; speciell ställningsfullmakt

En självständig fullmakt = fullmakten grundar sig på ett *yttre faktum* som *härrör från FG* och är *uppfattbart för TM*

En fullmakt kan i princip grundas på vilket beteende som helst från FG:s sida, bara det ger TM fog att räkna med att FM är behörig

UPPSALA
UNIVERSITET

NJA 2013 s. 659

”Den som skapar en *befogad tillit* hos någon annan, om att han företräds av en behörig person i en viss avtalssituation, kan alltså bli bunden av personens agerande. ---

Avgörande är *de yttre förhållanden* som *härrör från huvudmannen* och som *tredje man har kunnat iakta*.”

(HD p. 12; mina kursiveringar)

NJA 2014 s. 684

Fråga: Var person i chefsställning behörig att ingå ett förlikningsavtal för företaget?

HD skrev om

- 1) ”*tillitskravet*” (p. 14-16) och
- 2) ”*härrörandekravet*” (p. 17-21)

Befogad tillit ansågs inte ha förelegat i något av fallen.

UPPSALA
UNIVERSITET

NJA 2014 s. 684 (forts.)

”Ett ytterligare krav är att huvudmannen har haft *erforderlig insikt* om att omständigheterna skulle kunna föranleda en tredje man att hysa befogad tillit i behörighetshänseende.”
(HD p. 19; min kursivering)

Torgny Håstad i SvJT 2020 s. 325:

”Vad HD skriver i NJA 2014 s. 684 om att en tillitsgrundad fullmakt förutsätter att huvudmannen har insett att hans förklaring eller beteende kan leda till att tredje man hyser (befogad) tillit --- är alltså oriktigt.”

En fullmakt föreligger (enligt TH) om 1) FG har orsakat att TM utgår från att en fullmakt föreligger, och 2) TM hyser befogad tillit till det

- *Någon insikt hos FG krävs inte!* (Jfr AvtL 32 § 1 st.)

NJA 2021 s. 1017 – insiktskravet upprepas

UPPSALA
UNIVERSITET

Återkallelse av fullmakt

- 1) En fullmakt är *återkallelig*
- 2) En *tidsbegränsad* fullmakt gäller bara under den föreskrivna tiden; den behöver inte återkallas för att sluta gälla
- 3) En *tidsobegränsad* fullmakt gäller tills den återkallas

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur en fullmakt återkallas

1) På motsvarande sätt som den har skapats

Direktmeddelad fullmakt: genom meddelande till aktuell TM, vilket kommer TM till handa, AvtL 13 §

Kungörelsefullmakt: genom ett tillkännagivande som kungörs i samma ordning som fullmakten, AvtL 14 §

Allmän ställningfullmakt: genom att FM avlägsnas från den behörighetsgivande ställningen, AvtL 15 §

Skriftlig fullmakt: genom att handlingen återtas, förstörs eller förklaras kraftlös av tingsrätt, AvtL 16 och 17 §§

Uppdragsfullmakt: genom att meddelande till FM, vilket kommer FM till handa, AvtL 18 §

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur en fullmakt återkallas (forts)

2) Genom ett meddelande direkt till TM, vilket kommer TM till handa, AvtL 12 § 2 st och 13 §

UPPSALA
UNIVERSITET

FG är skyldig att meddela återkallelse direkt till TM, om

- 1) FG har *särskild anledning att befara* att den återkallade fullmakten kommer att användas
- 2) vid en rättshandling *med viss TM*,
- 3) som kan *antas sakna vetskap* om fullmaktens upphörande, och
- 4) meddelande till sagda TM *är möjligt*, se AvtL 19 §

Om meddelande inte lämnas blir FG bunden av FM:s obehöriga rättshandling, om

- 1) rättshandlingen sker *med just denna TM*, och
- 2) TM är *i god tro*, AvtL 19 §

UPPSALA
UNIVERSITET

Verkan av en instruktion till fullmäktigen att inte använda fullmakten (trots att den inte är återkallad)

AvtL 20 §

Har fullmaktsgivaren utan att i ovan stadgad ordning bringa fullmakten till upphörande tillsagt fullmäktigen att icke göra bruk av fullmakten... vare rättshandling, som fullmäktigen företager, icke gällande mot fullmaktsgivaren, såframt tredje man ägde eller bort äga kännedom om förhållandet.

➡ FG blir inte bunden om TM är i objektiv eller subjektiv ond tro om instruktionen

(Jfr *AvtL 11 § 1 st.*)

UPPSALA
UNIVERSITET

Tack
&
lycka till!

